

PÁSZTORTÚZ

ERDÉLYI IRODALMI ÉS MŰVÉSZETI FOLYÓIRAT

XXIV. ÉVF. * 1938. JANUÁR

1. SZÁM

AZ IRODALOM MINT NEMZETI LÉTFORMA

Irta: TAVASZY SÁNDOR

Ma már történeti tárgyilagossággal állapíthatjuk meg, hogy az erdélyi irodalom amilyen mértékben távolodott hősikorától, olyan mértékben veszített abból a majdnem kizárólagosan uralkodó helyzetéből, amelyet különösen a húszas évek folyamán az erdélyi magyar szellemi életben elfoglalt. Volt idő, amikor az irodalmiság szelleme minden érdeklődést magának foglalt le, amikor ékes hímes szelleme végighullámozott az egész erdélyi magyar szellemi életben. Mindent átfogott, mindenüvé beívódott, minden vonatkozásban érvényesült. Politika, társadalmi parancs, építő és nevelő tényező, misszió akart és tudott lenni, majdnem kizárólagos értelemben. Erőteljes, izmos növekedésében azzal az igénnyel lépett fel, hogy az erdélyi magyarság életében az ővé minden hatalom és dicsőség.

Az erdélyi irodalomnak ez a rendkívül terjeszkedő akarata nem volt kicsinált dolog, hanem részben a válságos forduló által előidézett viszonyokból következett, de főképpen abból az erőteljes alkotó erőből, amely akkor duzzadtan fennállott és amely szükségképeniséggel érvényesülni akart és kifejezést keresett. Az erdélyi magyar szellem minden belső tartalmát, a religiosumot, a politikumot, a logikumot, az etikumot és főképpen az esztetikumot abban a korban mind az irodalomban élte ki. Ez volt az erdélyi

irodalomnak nemcsak a hősi kora, de *a cselekvő irodalmiság kora is*. Mert valóban cselekedett is ez az irodalom, amikor felderítette a leverten búsongó kedélyeket, kedvet ébresztett az új életre, nyitogatta a szellemi látást a sötétségbe borult jövő felé, hevített és lelkesített, indítást adott új tervekre és életberendezésre. Ez mind cselekvő akarat volt, amely az irodalmiságból következett, mint édes gyümölcs, amelyet az erdélyi magyarság sohasem fog tudni kellőképpen meghálálni. *Az irodalom itt valóban nemzeti létforma volt.*

Vajjon csak *volt* és vajjon mi történt közben, hogy ma az irodalomnak ezt a nagyszerű korát a múlt méretébe helyeztük át?

A nemzeti létért való küzdelem nem szűnt meg, sőt kiterjedtebbé vált. Ma már nem lehet csupán egy ponton védeni a nemzeti létezését. Akkor még a nemzeti akarat, az élniakarás magát összeszedetlen *egy* volt. Aztán megindult a különböző életkorok szerint egy természetes szétfejlés. A politikai, a gazdasági, a társadalmi, hitvallási, sőt a tudományos akarat mind kezdte kialakítani a maga külön életkört, még ha mind a mai napig gyöngén és erőtelenül is, és megkezdte külön-külön való szervezkedését és létfenntartását. Így az irodalom is a magáét.

Ezzel a szétfejlődéssel az irodalom hatásköre szűkült, vezetőszerepéből sokat veszített, de viszont irodalmiságában sokat is tisztult, mert értékmérője mind jobban megközelítette az esztétikai követelményt.

A szétfejlődés azonban nem állott meg az egyetemes szellemi életben, hanem magán az irodalmon belül is megindult s a különböző egyéni színek kezdtek mind jobban és élénkebben kitűnni. És mégis az erdélyi irodalom a külső egységét nemcsak megőrizte, de még tömörebbé is tette, anélkül, hogy kizárólagosan egy mintát kényszerített volna rá az irodalomra. Hogy ez így történt, ez a vécsi helikoni munkaközösség nagy érdeme.

Az azonban, ha ezt a belső történeti fejlődést tovább kísérjük, meg kell látnunk, hogy részint a szétfejlődésnek, a sajátosságok feltűnésének, részint pedig a tiszta irodalmiság követelményének a következtében az erdélyi irodalom sokat veszített abból a cselekvő természetéből és hatásából, amely korábban jellemezte. Az egyéni színek hangsúlyozása és érvényesítése következtében az irodalom, mint nemzeti létforma, meglazult. Már nem volt annyira tömörített, a közösségvállalása meggyöngült.

Hozzájárult ehhez a folyamathoz, sőt nagy lökést adott ennek az a tény, hogy írónk javarésze már nem Erdély részére írt, hanem a határokon túli magyar olvasóknak, tehát már nem az erdélyi szellemi igényeket és szükségeket tartotta szem előtt, hanem a kívül lévőket. Természetes tehát, hogy veszítenie kellett cselekvő készségéből és erejéből.

Ha már most az erdélyi irodalom jövőjét nézzük, azt kell megállapítanunk, hogy ez a jövőendő attól függ, hogy mennyire tud a nemzeti élet létformája maradni, és mennyire tudja a tiszta irodalom esztétikai követelményeit és a nemes emberi szellemiség parancsát az erdélyi sajátosságokkal való egységben úgy megvalósítani, hogy résztvegyen a nemzeti életért való felelősségben. Az irodalom akkor marad nemzeti létforma, ha a nemzeti élet egészéért való felelősség áthatja minden mondanivalóját. Ha részt

tud venni abban a szükségben és gondban, amelyben a nemzet él és szenved; ha hevülni tud azokért az erkölcsi eszményekért, amelyeket a nemzeti élet alkotott történeti fejlődése folyamán, *ha annak a nemzet-képnek a tükrében nézi és értékeli igazságait, amely az egész nemzeti közösséget vezet.*

A nemzet fogalma itt természetesen csakis etikai tartalmu fogalom, tehát távol áll az erdélyi magyar nemzet-képtől mindennemű faji kizárólagosság és túlzás. A nemzet-kép ugyanis sohasem adottság, hanem mindig csak követelmény, „kell”, vagy megvalósítandó eszmény. Ha a „nemzetnek” ezt az érték-tani jelentését elhomályosítjuk és elvesztjük, úgy gyűjtő fogalma lesz az a legkülönbözőbb társadalmi és politikai képzeteknek, amely az egyes korok és idők hangulata és szeszélye szerint változik és nem biztosítja a folyamatos nemzeti szellemi fejlődést.

Ha így nézzük a nemzet fogalmát, úgy talán tisztábban áll előttünk az a fenti követelmény, amely szerint az irodalomnak nem elég, hogy csak magyar nyelvű legyen, még az sem elég, hogy magyar tárgyú legyen, hanem olyannak kell lennie, amely hathatósan hozzájárul ennek a történetileg kialakult nemzet-képnek a további alakításához, tisztázásához; ahhoz, hogy az valóban élesen kimetszett pecsétje legyen annak a közösségnek, amely magában az irodalomban benne él, mint az éltető vér, abban kering.

Ha az erdélyi magyar irodalom a sajátos nemzeti létnek ezt az élesen kimetszett pecsétjét nem tudja ráütni minden alkotására, akkor nincs létjogosultsága. Amiképpen a pusztá ember, a „csak”-ember csak elvontság, tehát nem valós ember, úgy az irodalom, a „csak”-irodalom nem irodalom, hanem élettelen, ködbevesző csinálmány. Az ember nem az általános pusztá semmibe teremtett bele, hanem beleteremtett egy nyelv-

közösségbe, egy nép-közösségbe, egy szellemközösségbe s csak ezek a határozmányok teszik valós, élő emberré, úgy az irodalom sem születhetik általánosságból, hanem merő sajátosságból és nem az elmosódott általánossághoz szól, hanem

ahhoz a közösséghez, amelynek élő és éltető része.

Mindezek után arra a végső következtetésre kell jutnunk, hogy értelmetlen beszéd az, amely tagadja a transzilvánizmust irodalmi vonatkozásban. Az ilyen beszédet az az egyénieskedés diktálja, amely azt akarja magával elhitetni, hogy ő, mint ember, valahol a Holdban született, hogy ő magára nézve van, hogy önmagának önmaga a célja, mintha önmagán kívül semmi sem lenne s ő-maga úgy áll a világban, mint egy magános szürke gém a Maros-parton.

Az irodalomra nézve létfeltétel, hogy a nemzeti lét formája legyen. A forma alatt itt az életnek nem a külső keretét

értjük, hanem azt, amit Aristoteles értett alatta. A forma tulajdonképpen az a belső alkat, amely a külső kibontakozásban folytonosan megvalósul, amely kész-teti, ingerli az egész nemzet-szervezetet s növekedését és kiteljesedését biztosítja. Ha az irodalom ilyen nemzeti lét-formának tudja és érzi magát, úgy él és virágzik, különben csódba jut.

Mi bízunk benne, hogy az erdélyi magyar irodalom nem fog csódba jutni, mert minden csábítás ellenére, diadalmasan fog megállani az erdélyi magyar nemzeti közösségben, amelyben különben is gyökerezik s ezt kész mindenha *megvallani* és ezért kész mindenkoron a felelősséget *vállalni* is.